

GELİŞME VE ARTAN KİTİK : KADINLARIN ROLÜ NE OLMALI?*

Yazan : René DUMONT

Çeviren : Prof. Dr. Nusret EKİN
İ.Ü. İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve
Endüstri İlişkileri Bölümü

Avrupa'nın veya Kuzey Amerika'nın zengin uluslarına mensup insanlar veya uluslararası yardımları yönlendiren çeşitli kurumlar (gerek ulusal gerekse Avrupa düzeyinde, Birleşmiş Milletler'de, Dünya Bankası'nda ya da benzer bazı kuruluşlarda) gelişmeden söz ettiklerinde, bu güne dek genellikle özel otomobilleri, jet uçakları, aşırı-tüketimi (örneğin et, yağ ve giysi) ve israfı simgeleyen uygarlıklarının ana çizgileri doğrultusundaki gelişmeyi kastetmişlerdir.

Bu tür tüketim zengin olan ülkelere özgüdür; ulaştıkları durum ise kısmen yoksul ya da söylenegeldiği gibi az gelişmiş ülkelere, yıllarca, hammadde ve emek karşılığı yapılan düşük ödemelerin ürünüdür. Bağımsızlıklarını yeni elde etmiş olan bu ülkelerde iktidarı ellerinde tutan seçkinler, birçoklarının gelişmiş ülkelerde, özellikle öğrenimlerini sürdürdükleri süre içerisinde alıştıkları yaşam türünü sürdürmeye karşı büyük bir tutkuları vardır. Bu yüksek tüketim düzeyini sürdürmek için de cılız ulusal gelirden çok büyük bir payı lüks harcamalara ve daha kötüsü silahlanmaya ayırmak zorunda kalırlar. Öyle ki, geriye tarım ve tarımın modernleşmesini sağlayacak olan endüstriler için yeterli bir miktar kalamaz

(*) Dumont, R.; Development and Mounting Famine: A Role Jan Women; International Labour Review; Vol. III, No. 6, pp. 451-457.

olur. Sahel, Habeşistan, Hindistan ve Bangladeş'teki kıtlıklar bu tür gelişmenin yanlışlığına birer delil teşkil eder.

Böyle olunca, bazı noktalarda düşünce tarzımızı değiştirmemiz gerekecektir. Bu süreçte kadınlar anahtar bir rol oynayabilirler ve oynamalıdır. Kıtlığı yaygınlaştıran, kısmen kadınların da analık rolüyle büyük çapta katıldıkları nüfus patlaması kismende gene kadınların büyük ama önemsenmeyen bir rolünün bulunduğu tarımsal üretim yetersizliğidir. Dahası tutumluluk yada israfın en büyük kaynağı olan ev yiyeceklerinin hazırlanması da kadınların eline bakar. Gene analık özelliği ile kadın, aynı zamanda bir eğitimidir ve özellikle çocukluğun ilk dönemlerinde çocuğun tüm fiziksel ve entellektüel gelişiminde hayati önemde bir yeri vardır. Son olarak da, kadınlar tıpkı erkekler gibi, yukarıda sözü edilen ve yanlışlığı kanıtlanmış gelişme biçimine karşı tepkide bulunmada önemli siyasi işlevlere sahiptirler. Bu makalenin amacı kısaca bu çeşitli rollere değinmektir.

YENİDEN ÜRETİM KONUSUNDA KENDİ KENDİNİ SINIRLANDIRMA UNSURU OLARAK KADIN

Temel önkoşul şudur: Eğer insanlar nüfus patlaması dediğimiz daha önce misli görülmemiş bu felakete dur demezlerse, kendi kendilerini yok etmek gibi bir tehlikeyle karşı karşıya kalacaklardır: Pekçok uzman, küçük gezegenimizdeki nüfusun gelecek yüzyılın ortalarına kadar 12 yada 14 milyarı bulacağını tahmin etmektedirler ve bu hesap genel olarak gayet "normal" kabul edilmektedir.

Bunun en dramatik örneğini "Stratégie Pour demain" de, Wesaroviç ve Pastel tahlil etmişlerdir: Güney Asya'da 1973 de 1.3 milyar olan nüfus, yukarıdaki hesap doğru olduğu takdirde 2025 yılında 3.8 milyar olacaktır. Bu tarihte nüfusun dengelenmesi ve tarımın modernleşmesi yolunda önemli aşamalar kaydedilmiş büe olsa, otoritelere göre yılda 500 milyon tonluk bir tahıl açığı oluşacaktır. Tahminlere göre eğer bu açık dışardan kapatılmazsa, gelecek 50 yıl içinde 15 yaşın altındaki çocuklardan 500 milyonu daha ölecektir.

Nüfus artışını hemen durduraktan daha ivedi bir hayati görev yoktur. Dünya tarım potansiyelini inceledikten sonra, Dünya toplam nüfusunun hiçbir görüşle 7 yada 8 milyarı aşmaması gerektiği, ve bu rakam ne kadar küçük olursa birlikte getireceği sonuçlarında o kadar iyi olacağı kanısına vardım. Bir kez doruğa ulaşıldıktan sonra ise, Dünya nüfusunun azaltılması bile düşünülebilir ve bu kaynakları sınırlı gezegen için bir gün varılabilecek en iyi hedef 2 milyarlık bir Dünya nüfusu olur.

Zenginliğin, yaşam standartlarının ve özellikle de eğitimin düşük doğurganlıkla ilişkileri açıktır. Eğitim görmüş kadınların çocukları cahil kadınlara oranla daha azdır. Bununla birlikte okula giden kız çocukları oranının erkek çocuklarıkinden daha düşük olduğu da herkesçe bilinmektedir. Bir de buna ek olarak, alışılmış eğitim-öğretim masrafları yoksul ülkelerin çoğunda tüm nüfusa okuma olanağı sağlanması için seneler gerektirecek düzeydedir. Ve bu dönem sonunda da dünya zaten çoktan açlıktan kırılmış olacaktır. Zamana karşı korkunç bir yarış sürmektedir.

Çözüm, kırdı ya da kentte çalışan tüm gençlere ve özellikle kızlara ve genç kadınlara temel ekonomik ve siyasi bilgileri de kapsayan yararlı bir eğitim sunmaktır. İnsan okuma-yazmayı bir yılda öğrenebilir ve bu bir yıl sonunda başarı düzeyi en yüksek olan öğrenciler "okuma-yazma öğretmeni" olma hakkını alabürlürler. Mali'de böyle kişiler ücretsiz hizmet yapmaktadırlar. Bu yöntemle elde edilen sonuçlar çok başarılıdır, ve maliyeti de o kadar düşüktür ki en yoksul ülkeler de bile, gerekli motivasyonun olması şartıyla uygulanabilir. 10 ve 20 yaş arası, bu tür bir eğitim için en uygun dönemi teşkil eder. Çünkü 10 yaşındaki bir kimse için formel eğitim sisteminden geleneksel öğretim diploması alma umudu pek kalmamıştır. Kızlarsa 20 yaşından sonra, belki daha da önce evlenmektedirler.

Sık sık, Avrupa'da olduğu gibi, belirli bir zenginlik düzeyine ulaşmadan doğum oranının düşürülemediği söylenir. Eğer bu gerçekten böyleyse, üretimi ve özellikle de ta-

rımsal üretimi çok az gelişme gösteren pek çok az gelişmiş ülkede nüfus artışının doğurduğu felâketin önüne geçmenin olanağı olmaması gerekir.

Buna rağmen Çin, doğum oranında büyük bir düşüş sağlamış ve bunu yaşam standartlarındaki herhangi bir artıştan önce gerçekleştirmiştir. Bu başarıyı yaygın bir eğitim düzeyine borçludur. Kadınlar ilkin kendilerini eve bağlayan bağlardan kurtulmalıdırlar ki, kendilerini cehaletten çıkaracak itici gücü bulabilsinler. Özgürlüğe doğru atılan her adım bir sonraki adımın daha kolay atılmasını sağlayacaktır.

ÇİFTÇİ VE BESİN ÜRETİCİSİ OLARAK KADIN

Pek çok Çin kentinde, son 30 yıla kadar, kadınların ekim alanlarında çalışması, onur kırıcı sayılırdı. Çalışmak zorunda kalan, başka seçim hakkı olmayan yoksul kadınlar, tarlada çalışmaları nedeniyle alçalmış sayılır ve onların "namusları" konusunda kuşkular doğardı.

Bangladeş'deki bir Bengal köyünü, özellikle bir Müslüman köyünü ziyaret edersek, kadınları hala evlerine ve avlulara kapanmış halde buluruz. Yine ancak en yoksullar ve bundan dolayı hor görülenler tarlaya çalışmaya giderler. Onlar sadece pirinç ayıklamaya ve dayak yemeye izinli, fakat Çin'de olduğu gibi, büyük çiftliklerin çalışmalarına, ekim biçmeye yada sulamaya asla yanaştırılmayan kendi evlerinde birer mahkûm durumundadırlar.

Afrika'nın tropikal orman bölgelerinde durum bunun tersidir. Erkekler avlanır, balık tutar ve eskiden olduğu gibi savaşırken, tarımın tüm yükü kadınların üzerindedir. Başlangıçta erkekler, zamanlarının çoğunu yabani meyve toplayarak geçirirler ve bu da beslenmelerinin temelini oluştururdu. Toprağı işleme bir yan iş idi ve bu açıdan bakılacak olursa, bu işin kadınlar tarafından yapılması mantıklı oluyordu. Şimdi, artık toprağın işlenmesi temel faaliyet haline aldığına göre durum değişmiştir; fakat erkekler hala ormanı temizlemekten başka şey yapmamaktadırlar. Ben, 1961

yılı içinde Kongo'da bu konu üzerinde çalışmaktayken, tüm kızlar için okuma zorunluluğunun getirilmesi dolayısıyla onların aydın kişiler durumuna gelmeleri ile ziraî alanlarda çalışmayı reddetmelerinin bir kıtlığa neden olacağını ifade etmiştim. Ve genç bir öğrenciye (yetişmekte olan bir bürokrat) açıkça şunları söylemiştim: "Eğer kızkardeşin okula giderse, yemek için dolmakaleminden başka birşey bulamayacaksın".

Sonuç olarak, eğer kadınlar, aşırı olmama koşulu ile tarımsal üretimde daha geniş bir rol alacaklarsa, onları evde bekleyen görevlerinin azaltılması zorunluluğu doğacaktır, başka bir deyişle, bu görevlere erkekler ve çocuklar giderek artan bir biçimde katılmak zorunda kalacaklardır.

AŞI KADINLAR - DİETÇİ KADINLAR

Tanzanya'nın Kenya sınırına yakın bölgelerinde darı, Doğu Afrika'nın pekçok bölgelerinde olduğu gibi temel besin maddesidir. Darı doğal durumda bile "lysine" gibi biünen amino asitlerden yoksundur ve bu yetersizlik besinlerin hazırlanmasında yapılan işlemler dolayısıyla daha da artar. Bir ya da iki gün suda bekletildikten sonra taneler havanda dövülür. Bu işlem sonunda protein bakımından en zengin olan öz ve kabuklar atılmış olur. Dr. Krysler'in tahminlerine göre bu işlem sonunda besin kaybı kalori olarak % 40, protein olarak % 60, vitamin olarak % 80'dir. Sonuç olarak ortaya çıkan ise körlüğe neden olan çeşitli hastalıklardır.

Pratik eğitim programları bu nedenle bir asgari dahilinde, beslenme eğitimini de kapsamalıdır. Çünkü, ancak böylece dünya çapındaki tabular ve hatalı alışkanlıklar yüzünden beliren kaynak israfına engel olunabilir. Örneğin Brezilya ormanlarının gururlu Caboclo'su etin tümünü fiilen kendi yer ve hemen hemen her zaman hamile olan, ya da küçük yavrusunu emzirmekte olan ve bu nedenle ete ondan daha çok ihtiyacı olan eşine ancak pek azını bırakır. Ayakta duramayan kansız çocukları ise başka bir sorundur.

Bir-iki hektarlık araziye elle çapalayan her Afrika'lı aileye enerjiyle çalışan tarım aletleri sağlamanın olanağı yoktur, fakat 100-200 hanelik köylere enerjiyle çalışan değirmenlerin kurulması imkansız değildir. Yeterli çapta olmamakla birlikte, bu bir süredir yapılmaktadır zaten.

Motorların pratik bir araç olamayacağı uzak bölgelere, onlar yerine öküzlerin çektiği sabanları götürmek yerinde olabilir ve bu, daha yaygın bir şekilde hayvan gücü kullanımına doğru ilk adımı teşkil edebilir. El ve öküz arabalarının yaygın kullanımının tanıtılması sonucu kadınlar yük hayvanı olmaktan kurtarılabilir. Bilindiği gibi, Afrika'da yük, esas olarak başın üzerinde, Asya'da ise bir sırtık vasıtasıyla omuzlarda taşınır.

Mamafih, biz yine tahıl unu meselemize dönelim: Eğer taneler bütün ve kuru olarak öğütülürse, yukarıdaki kayıpların hiçbiri meydana gelmez. Bir miktar su, (çiğnenebilme özelliğini kaybetmeyecek kadar az) tuz, çiğ soğan ve bahar katıldığında un kendi başına bir yemek haline gelir.

Geriye sadece, öğütmeden önce asitleri tamamlamak için dörtte bir oranında soya fasülyesi veya üçte bir oranında normal fasülye katılması kalır ve Amino asid açığı böylece giderilmiş olur. Hindistan cevizinin kendiliğinden yetiştiği kıyı bölgelerinde halka taze ceviz başlarından süt çıkarma usulü öğretilir. Bu sütün besin değeri 6 aylıktan büyük çocuklar için normal süt kadardır. Çok küçük bebekler için ise anne, inek ya da keçi sütü hâlâ tercih edilir durumdadır.

İyi beslenen bir keçi, inekler için elverişli olmayan orman iklimine dayanabilir. Tropik bölgede yaşayan her aile bir ya da iki keçiye süt ihtiyacı için kolaylıkla besleyebilir, ve önemli protein yetersizlikleri de bu sayede giderilebilir. Başka bir yol olarak da, 5-10 arası tavuk beslenebilir. Bir çocuk için haftada bir çift yumurta, çeşitli tahılları ve baklagilleri kapsayan bir gıda rejimi uygulamasıyla birlikte yetebilir.

Tahıllarla ilgili olarak darıyı daha önce söz konusu etmiş bulunuyoruz. Beyaz pirince gelince renkli kabuklu ayıklanmamış pirince göre yalnız daha pahalı olmakla kalmaz, aynı

zamanda vitamin kaybettiği için besin değeri de daha düşüktür. Sonuçta görülen Beri-Beri hastalığıdır. Benzer şekilde, beyaz ekmek tropikal ülkelerde tehlikeli bir şekilde yaygınlaşmaktadır. Halbuki buralarda aksine elenmemiş undan yapılan ekmeğin her açıdan tercih edilmesi gerekir.

ANA VE EĞİTİCİ OLARAK KADIN

Çoğunlukla unutulsa da, çocuklar normal olarak, ilerki fiziksel ve zihinsel gelişimi için oldukça kritik sayılacak bir dönemde, kadınlar tarafından bakılırlar. Eğer çocuk protein yokluğu çekerse, beyin zarar görür, demir ve Folik Asitten yoksunsa, sonuç olarak Anemi Pernisyöz (ağır kansızlık) ve hastalıklara dirençsiz, enerjisiz bir çocuk ortaya çıkar.

Yazılı bir belgesi olmasa bile, anne yeri doldurulamayan bir ilk eğitici ve öğreticidir. Asya ve Tropikal Afrika'da hala çok zengin olan geleneksel bilgileri nasıl aktaracağını pekâlâ bilir. Yalnız ne var ki dilin korkunç bir şekilde fakirleştirildiği Brezilya'nın tenhâ çiftliklerinde, böyle geleneksel bilgilerin, hızla yok olmak üzere olduğu görülmektedir.

Eğer geleceğin tüm anneleri okur-yazar olurlar ise, eğitici olarak rolleri çok daha önemli olur. Kendi düşünce ufuklarını genişleterek, gelenekleri ihmal etmeden, çocuklarına küçük yaşlarda çok daha fazla akli gelişme olanağı sağlayabilirler. Ne denli faydalı olurlarsa olsunlar, çocuk yetiştirme ve beslemeye ilişkin basit kurslar, anneliğin gerektirdiği çok sayıdaki işlev için yeterli bir hazırlık oluşturamazlar.

Annelerin öğretmenlik görevlerinin üstesinden gelebilecek biçimde eğitimlerini tamamlayabilecekleri böyle bir zamana dek, en iyi yol küçük bir grup annenin çocuklara sırayla baktığı, böylece diğerlerinin zirai işler (çalışmalar) için serbest kalabildiği köydeki bir kreşe tüm çocukları koyarak deneyimlerini biraraya getirmeleridir. Geleniğin olumlu yanlarını aktarma bakımından en şanslı yere sahip olduklarından, yaşlılar da bu çabayı paylaşabilirler.

VATANDAŞ OLARAK KADIN

Kadınlar, "tüm özgürlüklerine kavuştukları" gelişmiş ülkelerde bile, kamu işlerinden uzakta tuulmuşlardır. Bir ya da daha fazla kuşaktan beri oy kullanma haklarının olduğu yerlerde bile ancak çok az sayıda kadın parlamento üyesi ya da bakan olabilmekte, hâlâ gerçek anlamı ile özgür olmadıkları az gelişmiş ülkelerde ise bu sayılar daha da düşük bulunmaktadır.

Kamerun'daki genç Hristiyan kadınları, şimdi sığır gibi satın ahnp satılmayı reddetmekte ve kendi eşlerini kendileri seçme hakkına sahip olmayı istemektedirler. Şimdiye kadar, büyüklerinin aylakça bir hayat sürdürebilmelerini sağlayan başlık parasını ödemek zorunda olanlar gençler olmasına rağmen, genç kadınlar bu genç damlardan yalnızca sınırlı bir destek alabilmişlerdir. Bu duruma karşı mücadele bayrağını açan kadınlar öncelikle okumuş kadınlardır. Onlar peçelerini atmışlar ve evde kapalı kalmayı reddetmişlerdir. Fakat onlar, kendileri gibi orta ve yüksek öğrenime olanak bulamayan tüm bir kadın nesline karşı taşımaları gereken sorumlulukları anlamak zorunluluğu ile hâlâ karşı karşıya bulunuyorlar.

Afrika ve Asya'da erkekleri eşit niteliklere sahip olsalar bile, kadınlar genellikle daha düşük derecedeki işlerde çalışırlar. Gerçi kadınların Asya'da, hatta Afrika'da önde gelen mevkileri ellerinde bulundurdukları bazı dikkati çekecek ayrıcalıklı durumları da vardır. Fakat, uluslararası konferanslara gönderilen delegasyonlara pek az sayıda kadının alındığı gerçeği, görebildiğim kadarıyla sürüp gitmektedir. Ağustos 1974'de Bükreş'te yapılan Dünya Nüfus Konferansı'ndeki durum, özellikle rahatsızlık vericiydi. Afrika ve Latin Amerika Ülkelerinin büyük bir çoğunluğu, her türlü doğum kontrol biçimini red ediyorlardı.

Bu karar, bebekleri karınlarında taşıyan kadınların söz sahibi olması gereken bir konu olmasına rağmen, tümü ile erkekler tarafından alınmıştır.